

16311.
DE
HAEMORRHOIDIBUS,
MELAENA ET FLUXU
HEPATICO
EX EODEM FONTE PROFLUENTIBUS.

SPECIMEN INAUGURALE MEDICUM,

quod

CONSENSU AMPLISSIMI MEDICORUM ORDINIS

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSI,

UT GRADUM

DOCTORIS MEDICINAE

RITE ADIPISCATUR,

LOCO CONSUETO PUBLICE DEFENDET

AUCTOR

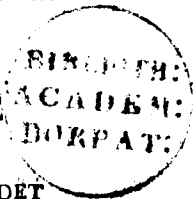
ROBERT TILING.

CURONUS.

.....
DORPATI LIVONORUM,

TYPIIS J. C. SCHÜNMANNI, TYPOGRAPHI ACADEMICI.

MDCCCXXVII.

Imprimatur,
ea tamen conditione, ut, simulac typis excusa fuerit
haec dissertatio, antequam distribuatur, septem exem-
plaria ei Collegio, cui censura librorum mandata est,
mittantur.

Dorpati Livonor. d. xxiv. Mens, Septb's, mdcccxxvii,

Dr. J. C. Meier,
Decanus.

D 176 15

FRATRIBUS SUIS CARISSIMIS
AUGUSTO TILING,
CAUSARUM PATRONO

NEC NON

GUILIELMO TILING,
VERBI DIVINI MINISTRO,
SPECIMEN HOCCE MEDICUM PRIMUM,

FRATERNAE EORUM CURAE ET BENEVO-
LENTIAE MEMORIAM CONSERVANS,

GRATA MENTE OFFERT

AUCTOR.

Introitus.

Cum vix ullam in tota medicina invenire possimus materiam, de qua plures, eaeque interdum a viris, qui in medicinae literis ad satis altum gloriae fastigium adscenderunt, dissertationes, quam de ea ipsa, quam mihi tractandam proposui, apparuerint: sane mirandum videri potest, si quis tiro talem, cujus difficultas omnibus est nota, rem sibi elegit, verbis exsequendam. Sed tamen ipsa varietas ac diversitas disputationum et scriptorum de hac materia atque etiam in dies crescens hujus morbi frequentia, me praecipue adduxerunt, ut tam omnem morbi statum in conspectu magis generali ponere conarer, quam omnino haemorrhoidibus, melaenae et fluxui hepatico alium, quam quem in usitatis therapiae enchiridiis occupant, locum dare, neque ea non quasi exitus et crises universalis morbi status, constitutionis plethorico-abdominalis, considerare; cum existimem, et adspectum totius status morborum clarius inde apparere, et utilitatem quandam, hunc recte tractando, afferri posse. — Verissima enim mihi videtur Richter¹⁾ affirmatio: „Es ist wahrscheinlich, dass Blutbrechen, Hämorrhoiden und Leberfluss, Krankheiten ei-

1) Richter, med. chirurg. Bemerk. I. 144.

nerlei Natur und Ursprungs sind¹⁾. Quamquam Haase ¹⁾, in priorum medicorum scriptis, ubi de haemorrhoidibus sermo sit, magnam esse perturbationem perhibet, tamen haec ne in recentiorum quidem scriptis et operibus prorsus est ex planata, nec multa de hac re sibi constantia inveniuntur, exceptis paucis, iisque plerumque levioris ponderis, quae nemo infitias ire potest, Nusquam enim copiose descriptum offendimus eum morbi statum, qui proprie harum symptomatico-criticarum egestionum fons sit; nam hae posteriores, mea quidem sententia exitus tantum sunt, symptomata et crises generalis cujusdam affectionis morbosae organorum abdominis et primarie systematis vasorum, atque tales tantum existimo, egestionem ex intestini recti vasis haemorrhoides, cruentas per vomitum melaenam, ac sanguinis egestionem ex reliqua tractus intestinalium parte, per anum fluxum hepaticum esse intelligendas, et accurate distinguendas ab haemorrhagiis intestini recti, a vomitu cruento, sicuti a diarrhoea saniosa. Quam quidem sententiam haec quoque verba probant Vogelii ²⁾: „Nicht alles Blut, welches aus dem After kommt, ist für Hämorrhoiden zu halten.“ Conradi ³⁾ melaenam eam tantum formam vocat chronicam vomitus cruenti, quae periodica, organorum abdominalium vitia consequitur, iisque mederi potest. Porro Vogel ⁴⁾ haec profert: „Blutige Jauche von Ge-

1) Haase, Erkenntniss und Kur d. chron. Kiten. 1820. l. 443.

2) Vogel, Handbuch d. pr. Arzn W.

3) Conradi, Grdriß d. Pathol. u. Therap. II, 53.

4) Vogel l. c.

schwüren ist nicht zum Fluxus hepaticus zu rechnen.“ Verum etiam, id quod Haase ¹⁾ quoque dicit, haemorrhoidibus appellatis non dispositionem tantum universalem morbosam, quae ad alios quoque morbos inclinaretur, ad melaenam scilicet et hypochondriam intelligi; sed etiam congestionem ad intestinum rectum et molimina haemorrhoidalia; vel etiam morbos proprios, id est, topicos recti, frequentia huius universalis morbi status symptomata — ad perturbationes tantum, et ad posteriores in haemorrhoidibus tractandis lapsus ansam praebeat necesse est, relicta etiam etymologica huius vocabuli Graeci, ex *αἷμα* et *ῥοι* compositi, significatione. Hic universalis igitur morbi status, meo quidem iudicio, optime constitutio plethorico — abdominalis, vel plethora abdominalis appellari possit, ex quo prodeuntes prodromi diversi haemorrhoidum, quae per anum profluunt, diversi melaenae et fluxus hepatici, praecipue respectu priorum, molimina haemorrhoidalia dicebantur; et topicum intestini recti morbi a plurimis auctoribus sequi putabantur ex haemorrhoidibus. — Quodsi ita non omnem fluxum ex ano, haemorrhoidas intelligimus, quod etiam ne antiquiores quidem plures scriptores fecisse videntur, videmus illos, cum in aliis rebus, tum in descriptis haemorrhoidibus, male intellectos esse; quare plures affirmationes controversae, quae illis vitio datae, ex planari possent, siquidem virorum illorum sententiae recte intellectae, comprehensaeque essent.

1) Haase l. c.

Morbi historia.

Licet temporibus prioribus fluxus haemorrhoidalis et melaena, rarius vero fluxus hepaticus, fere semper separati describerentur, parumque respiceretur universalis his conditionibus subiecti, morbi status cognitio atque curatio, nisi quod praecepta severa, contra supprimendas atque extinguendas, haemorrhoides fluentes tradebantur, quia aliter morbi graves et periculosi consequuturi essent: (etenim in propriis haemorrhoidibus etiam alios morbi status necessario adesse, non prorsus pernegari potuit) attamen etiam apud antiquiores scriptores pluribus locis aperte dictum et monitum invenimus, maxime morbi universalis status, imprimis ejus, qui haemorrhoidibus subest, rationem habendam esse, neque solas haemorrhoides putandas ejus remedium. Nam Stahl ¹⁾, qui fortasse omnium maxime hanc materiam tractaverit, si: „Quae contemplatio, inquit, designabit differentiam inter motus ad haemorrhoides respicientes et ipsum fluxum“, his verbis nihil nisi hoc dicere potest: fluxus haemorrhoidalis nomine non illos quoque, eum efficientes, status, motum scilicet haemorrhoidalem esse comprehendendos minime vero, has haemorrhoides a modo dictis separandas esse, describendasque propriam tanquam morbi formam. Neque enim minus ille, quam omnes caeteri, rationem causalem inter illos status, atque egestionem hae-

1) Stahl, de mot. haemorrh. et fl. divers. tr. I. 62.

morrhoidales probat, si haec profert ²⁾: „Nempe non evenient unquam nec haemorrhoides, neque contentiones ad illas si causa, propter quam fluxus ille apparatur, prudenter ei perite praecoccupari et praecidi possit“. Tum ³⁾: ha quasi spontanei sese sistunt diversi gradus, primus, generalis quidem causa, quam antecedentem vocant“ cet,

Priores autores ante Stahlianum brevius etiam generalem morbi statum tractant, omnium brevissime Hippocrates et Galenus qui haemorrhoides et melaenam ubique ita spectant, ac si atrabiliaris sanguinis stagnationibus effectae sint; In Foes. ⁴⁾ enim oecon. Hippocr. legimus: „αιμορροΐς sanguinis profluvium ex venis, quae sunt in ano, interdum significat, interdum vero venam in ano sanguine crasso et melancholico distentam, eumque vi naturae effundentem“; ita etiam de melaena ⁵⁾: Tum Galenus in exegeticis scribit: „μελαίνα λέγεται δὲ ἡ νόσος οὕτως ἀπὸ μελαίνης χολῆς συνισταμένη“. Porro ⁶⁾ „μελαίνα sic dicitur ab Hippocrate morbus ex atra bile conflatus“. Sed etiam morbi status minime huc pertinentes, olim appellabantur haemorrhoides; Hensler enim ⁶⁾ dicit; „Alles was sich Unreines von Blattern, Schwären und Geschwüren am After ergab, ward

1) Stahl l. c. p. 59.

2) Id. l. c. p. 53.

3) Foesii oeconomia Hippocratis, art. αιμορροΐς.

4) L. c. artic. μελαίνα.

5) L. c.

6) Hensler, abendländischer Aussatz. 1790. p. 66.

Hämorrhoiden genannt, und daher befiehlt auch Haly Abbas, man sollte bei den Knechten; „animum intueri, ne forte sint in eo Emorrhoides aut morus aut similia.“ — Simili vero modo antiquiores quoque scriptores generalem quendam, qui verum fluxum haemorrhoidalem aut melaeenam (de fluxu hepatico nondum loquor, quippe qui solo Galeno idque propria ratione, notius esset) excitaret, morbi statum suspicatos esse ac probasse, omnino non negari poterit; sed certum quidem existimo, eos hunc non accurate cognosce, praecipueque haemorrhoides optimum illius remedium duxisse; quam rem nonnulli nobis Hippocratis aphorismi noti demonstrant. Posterioribus recentioribusque temporibus maximus de haemorrhoidibus scriptorum numerus in lucem prodiiit, interque priores etiam Stahl hanc materiam non parum collustravit; nec, tot scriptis recentioribus ac recentissimis temporibus editis, multum superest, quod desideretur. Praeterea hodie apud omnes fere auctores generalem morbi statum, constitutionem plethorico abdominalem, quae saepius molimina haemorrhoidalia vocant, satis accurate expositum invenimus, a quibusdam tamen ille adhuc sub nomine haemorrhoidum intelligitur. In antiquorum auctorum scriptis, Galeni exceptis, nihil de fluxu hepatico dictum reperimus, et apud Galenum, ut facile conici potest, manca tantum, quae propriis ejus opinionibus de hepatis functionibus nituntur, sed tamen apud recentiores quoque, fluxus hepatici descriptiones maxime inter se differunt, cujus rei causa fortasse etiam falsae nominationi fluxus hepatici

quodammodo tribui queat; nam Haase ¹⁾ quoque dicit: „Daher bezeichuet auch der Ausdruck fluxus hepaticus diese Krankheit nicht vollkommen, die mit demselben Rechte den Namen des fluxus splenicus, pancreaticus, mesentericus u. s. w. verdienen würde.“ Praeterea hic eodem nomine maxime diversi morborum status, nempe et sanguinis et purulentae et sanguineae saniei evacuationes, comprehenduntur, cum praecipue ulcera, nominatim hepatis, causae profluvii crederentur. Atamen de fluxu haemorrhoidali melaeena atque fluxu hepatico discretius agam, ubi de exitu constitutionis plethorico-abdominalis exponam; primum igitur posterioris descriptionem aggrediar.

Descriptio morbi.

Constitutio plethorico-abdominalis, plethora abdominalis, Stahlianus motus haemorrhoidalis tonico-spasticus, designant morbi statum qui maxime congestionibus, nimia completionem, atque stagnationibus vasorum abdominalium, ergo vera plethora abdominali, simulque (non semper vero) vitis organicis abdominis organorum, variis tumoribus, indurationibus, eorumque scirrhis concretionibus exortus cernitur, atque vita luxuriosa, praesertim sexus virilis, in aetate virili exoritur. Verba, molimina haemorrhoidalia, ut opinor, certa symptomata tantum designant, quae ipsum instantem fluxum haemorrhoidalem sangui-

1) Haase l. c. III. §. 281.

neum indicant. Rite Joerdens ¹⁾ dicit: „Als ein wahrer Proteus äussern sich die Hämorrhoiden in mannigfaltiger, oft sonderbarer Gestalt u. s. w.“ Symptomata enim in constitutione plethorico abdominali tam varia, tamque diversa sunt, ut, si quis ea iusto ordine exponere atque describere voluerit, incertus sit, a quibus exordiat. — Sanitas in quovis trium humani organismi systematum generalium turbatur. Stahl ²⁾ inde, aegroti si explorentur, non omittendum esse scrutari, annon laborent haemorrhoidibus, admonuit. Vogel etiam: „Viele Krankheiten sind hämorrhoidalischen Ursprungs, d. h. entweder Wirkung von eben den Ursachen, welche Hämorrhoiden hervorbringen, oder unmittelbar Effecte von den Hämorrhoidal-Congestionen. Es giebt wenig Krankheiten, welche solchergestalt nicht mit den Hämorrhoiden in Verbindung stehen können, an welche man zuweilen nicht genug denkt.“ ³⁾ — Ipse quoque character plethorae abdominalis diversus esse potest, tam sthenicus quam asthenicus; (Hunc solum verum esse, cum placeret, prospero curae eventui maximum impedimentum illatum est. Morbus vero ubi ingravescere coeperit iamque de stagnationibus organorum abdominalium, nominatim venae portae, cogitabitur, quae ex relaxatione, nimia irritatione atque ex atonia oriuntur, tunc potius character asthenicus comprobandus erit.)

1) Hufelands Journal B. IV. St. 2.

2) Stahl l. c. T. II.

3) Vogel l. c.

Quodsi morborum symptomata, ad organismi systemata humani, quae exstant considerabimus, primum turbati irritabilis et reproductivi systematis signa et effectus nobis sese offerent, tum vero, idque eodem fere tempore, sensibilis quoque functiones impediri apparebit. Inter quae imprimis vasorum systema affectum erit, id quod ut veteres ita recentes scriptores confirmant, atque plethoram intelligunt. — Cum Hippocrates iam atque Galenus acceperint, morbum haemorrhoidalem nasci ex atra bile, et esse sanguinem profluentem natura atrabilaria, patet haec ad affectiones systematis vasorum spectare. Stahl etiam haec fere dicit ¹⁾: „Certum itaque et omnino ratum est, tantum ratione quam experientia consentientibus quod sanguinis insignis abundantia, primam occasionem praebeat, plus minus sensibilibus molestiis et onerationibus sanitatis“; porro ²⁾: „Verum utique est et bene manebit, quod motus, intentio, destinatio, contentio sanguinis per haemorrhoidales venas emitendi, radix veluti sit reliquorum memoratorum affectuum circa has inferiores regiones corporis“; denique ³⁾: „Gradus primus, generalis quidem causa, quam antecedentem vocant, abundantia sanguinis plethorica.“ Frank ⁴⁾ simile quoddam profert: „In plethoricis si quem suscipiunt et in sanguinem convertunt succum nutritium, vasa continere, vel auctis secretionibus

1) Stahl l. c. tr. I. p. 16.

2) L. c. p. 58.

3) L. c. p. 53.

4) Frank epit. L. V. p. 1. de profl. in genere,

diaperdere non queunt, debilitatis in illis hoc signum est, venarum ille fere morbus est, et varices¹⁾ cet. Vogel ¹⁾ idem ubi de haemorrhoidibus disserit: „Die Blutanhäufungen sitzen bald in den Gefässen der dünnen Därme, bald der dicken Därme u. s. w.“ Haase ²⁾ dicit: „Am meisten kommen Hämorrhoiden durch Unordnung der Circulation im Pfortadersystem vor.“ Conradi ³⁾ etiam sedem morbi haemorrhoidalis in systemate venoso, nominatim in vena portae constituit. Haec plethora vero venosa an arteriosa vasa obtineat, non satis constat; attamen certe utrumque videtur, atque congestiones arteriarum fortasse primae, ubi organorum vitia nondum exstant, causam plethorae venarum praebent. Atqui cum his affectionibus systematis vasorum, constitutio plethorico-abdominalis quoque incipit, si quidem tumores atque indurationes et aliae organicae destructiones intestinorum non praecesserint: atque sic nobis symptomata et molestias hominum ad hanc constitutionem sese inclinantium, expedit possumus. Morbum haemorrhoidalem maxime in viris reperimus, quod apud eos, si aegrotant, systema irritabile praecipue laborat; tum etiam apud iuvenes, aetatem virilem ingredientem, quo tempore inter omnes affectiones, vasorum systema afficitur; praeterea plethora abdominalis homines plethoricos urgere solet. — Prima igitur mali symptomata congestionem sunt, caeque tum

-
- 1) Vogel l. c.
2) Haase l. c. T. f.
3) Conradi l. c.

activae, tum passivae (posteriores maxime in organis abdominalibus), simulque varii pro ratione loci effectus atque exitus. Congestiones, summum denique fastigium assecutae imprimis plethora quoad volumen constare videntur; in dissectione enim cadaveribus sanguis maxime expansus, tum etiam liquidior repertus est, quin vasa tam extensa, ut vena cava inferior, vel ipsum cor in triplum aucta apparent ¹⁾.

Congestiones ad alia organa reperiuntur, ad pectoris organa, caput atque genitalia, maxime ad superiora et posteriora; itaque apte huc referre possumus mala atque molestias iuvenum aetatis nostrae, nempe angorem praecordiale, abdominis pulsationem, obstructions et affectiones alias, quae similes sunt iis symptomatibus, quae ventriculo invalido, affecta vena portae, adsunt; tum etiam cordis pulsationes nimias, dolores pectoris cum haemoptysi, et tam crebras gonorrhoeas et pollutiones, causa nulla nota oxortas, partim ex congestionibus ad anum consensualiter, partim directe ex congestionibus sanguinis ad genitalia pendentes; haec, inquam, apte hio collocare poterimus. Quae symptomata omnia ad prima initia perfectae constitutionis plethorico-abdominalis referenda sunt. Nisi jam nunc crises naturales, atque post describendi exitus, status huiusce morborum, vulgares acciderint, nec ante coercitae fuerint affectiones; mala systematis vasorum perpetuo augeri pergent. — Ex his congestioni-

-
- 1) Roux Journ. de med Tom. XXXII. p. 44.

bus, sive, ut placet Stahlio, „Wallungen des Geblüts“, atque stagnationibus etiam secundaria vitia organica, non solum abdominis, imo etiam organorum vicinorum prodire possunt: ut tumores, indurationes, quin etiam scirrhi (licet horum natura fere plane ignota sit, attamen originem ab irritatione vasorum et ita a congestionibus deduci videmus) in omnibus abdominis organis, imprimis hepatis, pancreatis, splenis, atque renum. Praeterea e congestionibus ad genitalia, expansis venis funiculi spermatici atque epididymidis oriri videmus; varicolen, eiusque comitem frequentem hydrocelem, casu vero graviori, sarcocelen; simul cum variè destructis testibus; ex affectionibus hepatis vero constitutionem atrilariam cum cholacalculi; hisque similes ex affectionibus splenis existere videmus. Posteriora a multis observata sunt mala; quocirco sic Portal ¹⁾ „Ich hatte oft an Mannspersonen, die an Hämorrhoiden leiden, ein Auftreten des Leibes in der linken Seite bemerkt; ich schrieb diese Geschwulst der Anhäufung des Blutes in der Milz; zu.“ Ex affectionibus renum haud raro urolithiasis prodit, qua de re Stahl ²⁾, „imo ipsa quoque nephritis et calculus tandem inordinato fluxu, satis saepe se offerebat.“ Vogel ³⁾: „Viele Steinkranke sind hämorrhoidalisch.“ In tali vasorum systematis tumultu vel visus organa affici possunt; Joerdens

igitur de amaurosi haemorrhoidaria haec narrat ¹⁾: „Ein besonderer Zufall an den Augen ist die amaurosis haemorrhoidaria die ich zum ersten Male bei einem Gelehrten von etwa 30 Jahren, und hernach noch bei drei andern Personen, worunter sich ein Mann von 62 Jahren befand; zu bemerken Gelegenheit hatte.“ Quod ubi acciderat, amaurosis periodica erat, nec per idem tempus durabat. Tali modo vasorum systema si iacet caeteroquin et reproductivum debilitati; eiusque functiones impediri; nemo sane dubitabit; etenim normali tantum vasorum statu etiam systema reproductivum esse normale potest. Effectus qui serius existunt, ut obesitas nimia; hydrops simul cum digestionis penitus impedita, exanthemata chronica cet. huc pertinent; atque sic, ab omnibus illis affectionibus debilitantur etiam generandi vires. Qui enim aliter fieri potest, quam ut mala ex supra dictis affectionibus enata, exempli causa gonorrhoeae, pollutiones creberrimae; vim genitalem quodam modo corrumpant? Insuper praecipue iuvenes, minime sibi constantes, irritatis per congestionibus genitalibus, maturius ad libidines impelluntur. Vis genitilis praeterea ex variis, ex hac constitutione plethorico abdominali nascentibus morbis organicis genitalium; ut cirrocele, hydrocele; sarcoccele, tum etiam inflammationibus perinaei furrunculariis, eamque insequentibus malis diversis, destructione intestini recti, et vesicularum seminalium, variisque fistularum formis impeditur. — Atqui quantopere

1) Koch auserlesene Abhandlungen, B. XII. St. IV. S. 728.

2) Stahl l. c. T. II. xxix.

3) Vogel l. c.

1) Hufelands Journal l. c.

systema sensibile, tum vitium vitalium, tum efficacia organorum oppressa, commoveri possit, demonstrare, vix necessarium videtur. Quod quidem certe systemati nervorum altiori, nominatum ipsi sensorio accidit; nonne illud in omnibus abdominis affectionibus maxime otiosum, in hypochondria vero, quae crebro e vitis organicis abdominalibus nascitur, valde affectum offendimus? Stahl quoque hypochondriam huc annumerat, dum dicit, seniores homines secundo gradu morbi haemorrhoidalis, in hypochondriam implicari cet. At animi efficacia in hypochondrico non tam debilitatur, quam re vera turbatur, quare hypochondria in vesanias denique, in melancholiam, etc., evadere potest. Inferius nervorum systema minus afficitur; in his enim affectionibus dolores minus graves, in gradibus vero majoribus, symptomata spastica, cardialgiae et alia nasci possunt. Huc meo iudicio affectiones arthriticae quoque optime referri possunt, quae tam frequenter e constitutione plethorico-abdominali oriuntur. Inde Stahl ²⁾: „Alii antequam fluxum hunc nanciscerentur variis pathematibus, hypochondriaco-colico-obstipatoriis aut ischiadico-gonagricis et podagricis saepius exerciti cet.“ — Auctores ad unum omnes fere inter se consentiunt in eo, quod hereditariae esse possint haemorrhoides: quibus autem non fluxus haemorrhoidalis, sed constitutionis plethorico-abdominalis subjicienda est notio. Quidni enim fieri possit, ut vel inveterata vitia

organica cunctorum abdominis organorum, vel deformitates vasorum abdominis, cum dispositione ad congestiones in haec, in progeniem aequè transferantur, ac complures alii morbi, organicum haud ita affectantes? Sic Joërdens ¹⁾ convenienter dicit: „Man muss hierbei annehmen, dass z. B. im Pfortadersystem sogut angeborene Schwäche, wie in den Gefässen der Lungen, bei erblicher Lungenschwindsucht obwalten können.“ Quinetiam et dicta plurium scriptorum et experientia satis superque nobis probant, hujus morbi hereditatem magis quam ullius morbi sic dicti hereditarii, certam esse filiis. Cui assentiens sententiae Joërdens noster pergit ²⁾: „Hatte der Vater die Hämorrhoiden, so kann sie der Sohn sicher erwarten, wenn er nicht die seine natürliche Disposition in Wirksamkeit setzenden Ursachen, sorgfältig vermeidet.“ Attamen mea quidem sententia, cum hic morbus appellatur hereditarius, neutiquam intelligendum est, fluxu haemorrhoidali si patet affectus fuerit, et filium affici debere, sed potius totam constitutionem plethorico-abdominalem hereditari, sicque hereditatem, in variis naturis, variis incidentibus causis occasionalibus vario cerni modo, variumque assequi gradum: ita, ut e. c. cum avus constitutione plethorico-abdominali cum fluxu haemorrhoidali laboraverit, pater vero eodem morbo cum calculo vesicae sine fluxu haemorrhoidali, arthriticis affectionibus laborare possit huius filius, a quo for-

1) Stahl l. c. Tr. I. p. 54.

2) L. c. Tr. II. xxviii.

1) Hufelands Journ. l. c.

2) L. c.

san morbus haemorrhoidalis cum ipsis haemorrhoidibus rursus in posteros propagetur.

Prusquam nunc ad exitus morbi progredior, pauca de moliminibus haemorrhoidalibus et de colica haemorrhoidali adiciam. Moliminum haemorrhoidalium nomen, toti constitutionis plethorico-abdominalis statui attributum, haud apte electum, a me existimari, iam supra memoravi, minimeque accommodatum est vocabulum propterea, quod a nonnullis diversissimi status eo intelliguntur: tam status morbi, qui dicitur constitutio plethorico-abdominalis, quam humores trugescentes in evacuationem criticam cuiuscunque sit generis, sive solita fiat via, sive insolita. Haase ¹⁾ hac de re ita sentit: „Die Vorboten der Hämorrhoiden, welche man auch molimina haemorrhoidalia zu nennen pflegt, bezeichnen eigentlich nichts anders, als die ausgebildete Congestion, zunächst nach den Mastdarmgefäßen und nahe gelegenen Theilen.“ Quae quidem definitio mihi videtur esse omnium verissima, quam melius fortasse dicatur congestio perfecta ad eas partes, e quibus haemorrhagia consecutura sit, cum has non semper vasa intestini recti esse, constet; ideoque etiam melaenae et fluxus hepatici prodromi satis noti, molimina appellari possent. — Quum hae ad vasa intestinorum ad summum perductae sunt congestiones, aut lysi et crisi impedita, aut suppressis evacuationibus jam exortis ipsaeque decernentibus, status inflammato-

rius canalis cibarii conflari solet, qui a plurimis colica haemorrhoidalis appellatur, summumque consecutus gradum, solitis enteritidis signis praeditus est, quique perinde e constitutione plethorico-abdominali explicari potest, fluxu haemorrhoidali omnino deficiente.

Exitus morbi.

Universus hic, qui modo descriptus est, morbi status, sibi ipsi commissus, vel vitiose tractatus, decernitur egestionibus humorum qualescunque sint, plerumque haemorrhagiis et sudoribus, rarius evacuationibus mucosis aut aliis, easque exitum habet, haecque effluvia, quae simul symptomata prioris status morbi sunt, hucusque propriis nominibus nuncupata, proprie tractabantur; sic excretiones sanguinis e vasis intestini recti vocabantur haemorrhoides; haemorrhagiis e vasis splenis, ventriculi, pancreatis, hepatis etc. cum vomitu, nomen erat melaenae; haemorrhagiae ex hepate, vasis duodeni et reliquo tractu intestinorum, excepta inferiore recti parte, et ex mesenterio dicebantur fluxus hepaticus; excretiones per cutem, praefertim perinaei, sudor haemorrhoidalis; egestionea mucosae ex intestino recto, haemorrhoides mucosae; ex urethra gonorrhoea haemorrhoidalis appellabantur. Praeterea nobis notae sunt, quas vocant haemorrhoides cruentas vesicae, haemorrhagiae per urethram e vasis vesicae, tum etiam excretiones per haemoptysin et

¹⁾ Haase l. c.

epistaxin, et demque per exanthemata chronica humectantia, plerumque perinaei. Sed praeter has haemorrhoidum solitas ac insolitas vias, complures scriptores etiam rariores nobis proponunt casus, ubi sanguis imo per papillas mammae, aures etc. egestus sit. — Excretio per uterum in constitutione plethorico-abdominali mensibus cessantibus, saepius accidit. — Haecce quae adtuli singula defenduntur sententiis et dictis variorum auctorum, excretiones vero per haemorrhoides, sententiis omnium defenduntur, quas idcirco non opus est adferri. Inprimis autem Richter ¹⁾ rem explicat dilucidis hisce verbis: „Dringt das Blut in den obern Theil des Darmkanals, so entsteht Blutbrechen, dringt es in den untersten Theil desselben, so erfolgt der güldne Aderfluss; dringt es in die kleinern Gedärme in geringerer Menge, so erfolgt fluxus hepaticus, und der morbus niger, wenn sich altes stockendes Blut in grösserer Menge in die kleinen Gedärme ergiesst.“ Vogel ²⁾ dicit: „Die Blutanhäufungen sitzen bald in den Gefässen der dünnen Därme, bald in den dicken Därmen, im Netz u. s. w. Daher rühren manche Verschiedenheiten, wo das Blut durchbricht, und daher sind Blutbrechen, Leberfluss, schwarze Krankheit häufig die Wirkungen eben derselben Ursache.“ Conradii sententia haecce est ³⁾: „Der fluxus hepaticus ist eine sehr seltene Krankheit,

wird aber nicht blos durch Lebergeschwüre veranlasst, sondern hängt auch oft von Anhäufungen des Blutes in den Gefässen des Zwölffingerdarmes, oder der kleinen Gedärme überhaupt, und des Gekröses ab, nur dass das Blut in geringerer Menge in die Gedärme ergossen wird, und entsteht demnach aus ähnlichen Ursachen, wie die schwarze Krankheit und Hämorrhoiden.“ Loca egestionum pro varia aetate varia statuit jam Hippocrates, quem et Stahl auctorem probat, dicens ¹⁾: „Illa iam ab Hippocrate III. aphor. textibus ult. notata veritas, quod singulis aetatum gradibus haemorrhagiae per peculiariora loca corporis exitum invenire soleant.“ — Sed etiam per sudorem excretiones criticas fieri, demonstrat Joerdens ²⁾ hisce verbis: „Ueberhaupt befinden sich Haemorrhoidarien am besten, wenn sie schwitzen und ausdünsten.“ Talium dictorum probantium similiumque testimoniorum hic vel illic et complura reperiuntur, quorum nonnulla etiam adiciam in quaestione de singulis exituum constitutionis plethorico-abdominalis speciebus instituenda iamque nunc secundum ordinem sequente.

Haemorrhoides optime periodicas illas appellamus excretiones vel sanguinis, vel muci, vel sudoris, vel aliorum humorum per anum, urethram cutemve, quae, antegressis prodromis moliminibus haemorrhoidalibus, vel potius omnino ubi constitutio plethorico-abdominalis adest, hanc

1) Richter l. c.

2) Vogel l. c.

3) Conradii besondere Pathol. und Therapie. II. S. 895.

1) Stahl l. c. Tr. II. p. 76.

2) Hufelands Journ. l. c.

aut sensim sensimque decernunt, aut saltem pro tempore levant, cumque mali incremento rursus apparent, ideoque quasi symptomatico-criticæ sunt; ac eiusmodi tantum excretiones ab antiquissimis medicis hæmorrhoides esse intellectas, reliquas sanguinis evacuationes e contrario maximam partem ad hæmorrhagias intestini recti pertinuisse, affatim probant tres Hippocratis aphorismi notissimi:

- 1) Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφρικοῖσιν αἰμορροῖδες ἐπιγινόμεναι σγάζον.
- 2) Αἰμορροῖδας ἢ δέντι χρόνιος, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ κίνδυνος ὑδρωπα ἐπιγενέσθαι ἢ φθίσιν.
- 3) Τοῖσι μαινομένοισι κιστῶν, ἢ αἰμορροῖδων ἐπιγινόμενων τῆς μανίης λύσις.

Atque etiam nunc recentiores auctores uno ore contendunt, hæmorrhoides esse effluxum sanguinis, constitutionem plethorico-abdominalem levantem. — Quod ad divisionem variarum hæmorrhoidum formarum attinet, multum adhuc incepti exhibet. Sic divisio in hæmorrhoides coecas et fluentes minime probanda est, quia iam cum significatione vocabuli discrepat, illisque plerumque varices tantum significantur, aut extra aut intra sphincterem ani. Quodsi vero hae varices tales intelliguntur, quae receptacula quasi sint, in quae sanguis vehementer aestuans recipiatur, certe non est, quod huc non referantur; at tamen hi tumores raro eiusmodi existunt, sed

maximam partem hæmorrhoides coecae, vehementiores in illa vasa sunt congestiones, variis magis turgentibus, sine remotione certae sanguinis copiae e sphaera circulationis sanguinis, qualem remotionem in prioribus assumere possimus. Talem Stahl 1) intelligere videtur speciem varicum priorem, duas hoc modo describens: „duae talium species, nempe vel solum turgentes tanquam vesicula sanguine repleta, aut tumentes, durum nodulum formantes.“ Ab Hippocrate vero, „ἢν μὴ μία φυλαχθῇ“ dicente, tumores venarum hæmorrhoidaliū, qui autem sanguinem excreant, significari, verisimilitudini haud repugnat. — Excretio autem hæc periodica critica saepissime cruenta est, perque anum fit, tam ob impetum sanguinis ad has partes parum impeditum et minorem renisum vasorum hujus regionis, quam etiam haud raro ob variam opportunitatem causarum occasionalium. Ubi vero, quibuscumque efficiatur rebus, aestus sanguinis, vel humores turgescientes derivantur in cūtem aliasve partes, etiam in his excretionibus variae inde nasci possunt, quae semper statum, abundantia humorum, praesertim sanguinis, effectum, ad tempus saltem decernunt; neque minus, si excretionem per anum muco, pro sanguine, constant. Quod Hippocrates de hæmorrhoidibus tanquam de egestionibus sanguinis atrabilarii narrat, cititur nulla alia re, nisi quod causam fluxus hæmorrhoidalis in accumulatione sanguinis atrabilarii ponit, i. e. in constitutionis plethorico-abdominalis gradu, qui summus esse solet, quum stagnationibus

1) Hippocratis aphor. Sect. IV. aphor. 2.
2) L. c. aphor. 12.
3) L. c. aphor. 20.

1) Stahl l. c. Tr. II. p. 98.

hepatis, venae portae et splenis etiam vitia in bilis conformatione efficiantur necesse sit: Quae cum accidunt, certe fieri potest, ut sanguis atrabilarius i. e. sanguis, ad bilem parandam praeparatus, neque tamen consumptus, neque deductus propter stagnationes, excernatur, quo facto organa rursus, ad tempus saltem, muneribus fungi valeant, sicque quodammodo purgentur: id, quod et Haen ¹⁾ contendit brevibus hisce: „Ex decursu venarum videmus, quomodo in hypochondriacis, cum materię totus lien, hepar, mesenterium, ac queant probe expurgare fluente vena haemorrhoidali in ano: unde saepe tam mire recreantur.“ Ubi gradus constitutionis plethorico-abdominalis tantus reperitur, certe hoc per anum effluvium saepissima erit excretio; per eam quidem, nomine sudoris haemorrhoidalis nuncupata, primis dumtaxat morbi symptomatibus apparebit, saluberrima haec quoque, si nil nisi sanguinis aestus et congestiones sine stagnationibus adsit.

Quomodo autem haec effluvia instituantur, hac de re maxime discrepantes scriptorum cum veterum, tum recentiorum vigent sententiae. Veteres fere omnes effluvium ex ostiis venarum fieri faciunt, quod secretionis arteriarum instar existat: quae res in dubium vocanda esse videtur. Qui enim congestionibus vel stagnationibus solis, tantae mutationes, quanta motus antiperistaltici sunt, in toto venae portae systemate institui queant, quibus iisdem tum in functionibus organi

1) Haen praelact. Tom. V. 320.

turbationes maxime perniciosas perfici necesse sit? Hodie vulgo fere tres finguntur sanguinis in hac constitutione nostra excretionis modi: videlicet orientes, aut per secretionem arteriarum, cum sanguinis ex his in venas nimis completas transitus difficilis redditur; aut per diapedesin per venarum parietes secundum Vogel: aut denique rhexi varitum, quod quidem excretionis genus maximo est periculo, quia inde facillime vitia organica enascuntur. Sed et ultimum hocce genus in aliquod tempus statum morbi decernere potest, et cum Haase ¹⁾ dicit: „Theils kommen Hämorrhoiden als arterielle, durch Blutsecretion erregte, Zustände vor, theils sind es venöse, ohne Molimina, ohne fixen Typus, durch äussere Veranlassung, nach mehr durch Unordnung der Circulation im Pfortadersystem“, haud scio, quidni etiam ultimae huic haemorrhoidum speciei molimina praecedere, eaeque periodicae esse, et generalem morbi statum mitigare possent; attamen hic, neque haemorrhoides externis causis effectae, nec haemorrhagiae paralyticae intelligendae sunt: quippe quae omnino notioni haemorrhoidum contradicunt, quibusque nec molimina ulla praecedent. Si vero varices, periodice nimio sanguine tumentes, rumpuntur, necesse est, hos etiam sanguinis effluxus periodicos esse; quod quidem plerumque sanguinis effluvium forsitan nec plane arteriosum, nec plane venosum est, tumque ex vasis inter arterias et venas positis, ex vasis capillaribus, oritur. Quod vero sanguis haemorrhoida-

1) Haase l. c.

lis semper fere venosae naturae est, nasci videtur, ex sanguine diutius retento in vasis, stagnationibus vel aliis causis, extensis. — Cum vero humorum egestionibus, quemque statum corporis plethoricum, aliquamvis saltem leniant, idem accidere oportet cum evacuationibus haemorrhoidalibus cacteris, cum sudore haemorrhoidali, haemorrhoidibus mucosis, et herpete haemorrhoidali. Quae humorum excretiones in constitutione plethorico-abdominali similiter haemorrhoides sunt nominandae, etsi hae evacuationes symptomatice-criticae, insolita natae sint via. Stahl ¹⁾ haemorrhoidum mucosarum paucis modo verbis sic mentionem facit: „Nominant etiam Galli, haemorrhoides blanches, albas haemorrhoides, externe quidem cum insigni pruritu, excoriatione, quin herpetis more prodente acrimonia, infestantes; interne vero excretionem mucosam cum tenesmo producentes;“ herpetem haemorrhoidalem iis adnumerans. Haemorrhoides mucosas dictas, sive per anum, sive per urethram provenientes omnino similem vim in omnem morbi statum exercere ac haemorrhoides sanguineas, amplius demonstrandum non erit; quia semper muci secretionibus nihil aliud sunt nisi secretionibus sanguinis in mucum versi, neque si apparent, symptoma fastidiosius est, quam haemorrhoides sanguineae. Nam plerumque modo atonia membranarum intestinorum mucosarum aut urethrae proveniunt, quare fluxus talis mucosi sequelae adhuc majori sint detrimento, et praecipue topice et in univer-

suum maiorem afferant debilitatem necesse est. — Cum Haase ¹⁾ haemorrhoides mucosas sine morbo haemorrhoidali existere dicit, eiusmodi haemorrhoidibus nomen hocce attribui omnino non debet; sed simplices hae modo sunt blenorrhoae; aliis causis ortae. Vogel dicit ²⁾: „Wo die Quelle der Schleimhämmorrhoiden, Geschwüre, Fisteln, Vereiterung und andere Reize des Darmkanals sind, darf man den Ausfluss nicht Hämorrhoiden nennen.“ Praeterea dicit: haemorrhoides mucosae periodis certis redire. Effluvium mucosum urethrae, gonorrhoea haemorrhoidalis, congestiones apud nonnullos haemorrhoidarios in has tendentes partes, praecipue tum decernit, cum morbus haemorrhoidalis nondum omnino exultus est. Quod vero praesertim attinet ad sudorem haemorrhoidalem, et exanthemata haemorrhoidalia chronica, praecipue autem sudorem et herpetem perinealem; semper tam symptomata quam crises sunt, et imprimis maturius tales evacuationes in constitutione plethorico-abdominali parum exulta observamus, ut prima congestionum in has partes symptomata; quod vero crises etiam sunt, i. e. excretionibus per aliquod saltem tempus morbi statum mitigantes, et nimium saltem humorum impetum in alias corporis regiones deducentes, apparet e variis periculosis morborum formis, quae incautam harum excretionum suppressionem aequi possunt. Sed etiam sudor universalis, et exanthema-

¹⁾ Stahl l. c. Tr. II. 103.

¹⁾ Haase l. c.

²⁾ Vogel l. c.

ta chronica per totum corpus observata sunt, statum morbi lenientia, quod etiam illa sententia Joerdens¹⁾ jam citata: „Ueberhaupt befinden sich Hämorrhoiderien am besten, wenn sie schwitzen und ausdünsten“ affirmatur. Et mihi met ipsi occasio oblata est casum observandi, quo vir quidam quadraginta annos natus, constitutione plethorico-abdominali nondum plane exculta laborans, saepe, cum caetera huius morbi symptomata graviora et vehementiora fierent, frequenti sudore et exanthemate maxime prurienti, totum corpus, facie excepta, tegenti, afficiebatur; quod per hebdomades plures durabat, et a quo adhibitis remediis resolventibus, in nonnullos menses liberabatur aegrotus; et tum praecipue cum diu vitam sedendo egerat, plurimum hyeme et vere, exanthema revertere solebat. Vogel etiam ad evacuationes criticas huius constitutionis plethorico-abdominalis frequentes alvi excretiones adnumerat, cum dicit²⁾: „Zuweilen gehen diese Zufälle mehrmals über, ohne dass ein Blutfluss aus den Hämorrhoidalgefässen erfolgt, und es entstehen Ausleerungen durch die Haut und den Stuhl, welche statt der Hämorrhoiden jene Uebel heben.“

In his, hucusque tractatis excretionibus symptomatico-criticis statuendis, nunc plurimi auctores consentiunt, et omnes fere loquuntur de sudore haemorrhoidali, herpete haemorrhoidali,

haemorrhoidibus mucosis cet.; attamen has excretiones fere pro symptomatibus modo habent, quae tamen sola omnino non sunt.

Jam duo exitus genera adhuc constitutionis nostrae quae etiam symptomatico-critica esse possunt, sive multis in casibus critica sola, morbum nigrum seu melacnam, et fluxum hepaticum improprie sic dictum, hic referam.

Melacna, vomitus cruenti forma quaedam chronica secundum Hippocratem congestionem bilis nigrae oritur. Sic legimus in foes. oecon. Hippocr. „*μέλαινα*, sic dicitur ab Hippocrate morbus, atra bile conflatus“ porro dicit Foessius: Tum Galenus in exegeticis scribit: *μέλαινα λέγεται δε ἡ νόσος οὕτως ἀπὸ μελαινῆς χολῆς συνισταμένη*¹⁾. Praeterea apud Hippocratem amplius vocabulo: „*μέλαινα νόσος*“ eundem morbum designatum et evacuationes bilis nigrae assumptas invenimus. Recentiores fere omnes melacna evacuationes cruentas per vomitum intelligunt, procreatas vitiiis organicis praecipue lienis, (si nempe vomitus cruentus acutus, qui lienitide saepius oritur, non huc refertur) et stagnationibus in vena portae, hepatis et pancreatis. Vogel enim²⁾ dicit: „Gewöhnliche Grundlagen der Melacna sind Verstopfung der Leber, Pankreas und Milz; die von Blut strotzenden vasa brevia öffnen sich, oder platzen in den Magen.“ Haase³⁾ contendit: „Weit häufiger erscheint das

1) Hufelands Journ. I. c.

2) Vogel I. c.

1) Foessii oeconomia Hippocratis,

2) Vogel I. c.

3) Haase I. c.

Blutrechen ebenfalls symptomatisch bei Verhär- tungen grosser Abdominalorgane, die das Blut durch ihr Parenchyma durchzuströmen verhin- dern, und es nöthigen; mit stärkerer Gewalt in andere Gefässstämme einzudringen, in den es we- niger Widerstand antrifft.“ Conradi dicit ¹⁾: Im allgemeinen hängt die schwarze Krankheit be- sonders mit Stockungen im ganzen Pfortadersystem; mit kranker Organisation der Leber, Unterdrük- kung der Hämorrhoiden und Menstruation zusam- men“; idcirco etiam melaenam plerumque mor- bum systematis tenosi esse. Cum igitur has sen- tentias horum recentioris temporis autorum con- templamur, iisque conferimus, quae de constitu- tione plethorico-abdominali dicta sunt, omnia fere in illa reperimus, quae hic de proximis me- laenae causis memorata sunt: nempe obstructio- nem majorum abdominalis organorum, et inde con- gestionem atque nimias impletiones vasorum abdo- minalium; denique stagnationes et infarctus, et postremo exitum omnium harum affectionum in sanguinis effluvia, at non per anum, sed per os, vomitu, et hic plerumque copiosiora. Antequam igitur morbus in hoc sanguinis fluxu crisin tem- poralem patitur, necesse est, eadem symptomata et signa nobis appareant, et sic morbi status, me- laenam efficiens; una cum constitutione plethori- co-abdominali coincidat, cum omnibus plethorae abdominalis symptomatibus. Quod etiam Haase ²⁾ indicat dum dicit: „Uebrigens unterscheidet sich

- 1) Conradi l. c.
- 2) Haase l. c.

unsere Krankheit von den Hämorrhoiden nur durch den Sitz der Blutung.“ Animadvertuntur etiam hic excretiones sanguinis periodicae, ut apud omnes in morbo haemorrhoidali evacua- tiones, saepius etiam cum symptomatibus, quae praecipue effluvium haemorrhoidale annuntiant. Sic legimus observationem de morbo nigro, quam tradit d'Apples ¹⁾ ubi aegrotus reconva-lescens dolore in vasis haemorrhoidalibus affi- ciebatur, in quavis alvi excretionem, et contrac- tione sphincteris ani. Praeterea Portal ²⁾ dicit: „Ich hatte oft an Mannspersonen, die an Hä- morrhoiden leiden, ein Aufsteten des Leibes in der linken Seite bemerkt. Ich schrieb diese Ge- schwulst der Anhäufung des Blutes in der Milz zu.“ Reditus effluvi periodicus etiam confir- mat, morbi statum, melaenam efficientem, et il- lum, quo aliae excretiones haemorrhoidales gigan- tuntur, unum eundemque esse; Vogel ³⁾ etiam, exiguum sanguinis vomitum raro esse periculor- sum, dicit. Haase ⁴⁾: „Es giebt Fälle, wo der Anfall regelmässig typisch wiederkehrte; ge- wöhnlich aber kehren sie stets wieder in Inter- vallen von unbestimmter Länge.“ Gall ⁵⁾ ca- sum memorat, quo vir quidam ad aetatem ma- gis nonaginta annorum pervenit, qui quoque anno certo tempore melaena afficiebatur. Quin

- 1) d'Apples: Kochs auserlesene Abhandlungen. Bd. VII. St. 2.
- 2) L. c. Bd. XII. St. 4.
- 3) Vogel l. c.
- 4) Haase l. c.
- 5) Gall med. phil. Untersuchungen. I, 209.

vero hoc etiam genus vomitus cruenti, proprie melaena dictum, pro tempore saltem, morbi statum lenire, et aegrotum levare necesse sit, haud dubitandum est; oritur enim haec sanguinis excretio e vasis, quae praecipue nimia sanguinis impletione, magis adhuc a functionibus suis prohibentur; quare hic etiam, sicut apud effluvium haemorrhoidale, evacuatio sanguinis haecce, pro genere quodam curationis palliativae et vitalis naturae haberi possit. Et Vogel quoque ¹⁾, hoc genus melaenae haemorrhoidum haud periculosum esse dicit. Gall ²⁾ exemplum refert, quo vir quidam semper sub auctumnum et ver, cum molestiis haemorrhoidalibus, vomitu cruento afficiebatur, post quem mox omnino reconvaluit. Haase etiam dicit ³⁾: „Nach der Ausleerung des Blutes, die fast stets in mehreren Absätzen erfolgt, fühlt sich der Kranke meistens in Hinsicht der Abdominal-Beschwerden, etwas erleichtert, aber erschöpft.“ Vogel quoque refert, post vomitum cruentum aegrotum plerumque relevatum se sentire ⁴⁾. — Excretio sanguinis haecce, repletionem vasorum abdominalium, et congestionibus in ea orta, vario modo moveri potest, qua de re etiam pervariae sententiae latae sunt; sed haemorrhagias paralyticas scorbuti, et morbi, haemorrhoeae petechialis dicti, huc referre, sicut Haase ⁵⁾ dicit:

- 1) Vogel l. c.
- 2) Gall l. c. I. 651.
- 3) Haase l. c.
- 4) Vogel l. c.
- 5) Haase l. c.

„Auch der Paralyse verdankt diese Blutung ihr Entstehn,“ haud probandum esse videtur, quia tum evacuatio sanguinis, omnino a characterē melaenae recederet. Quae quidem procedente tempore, quin transire in haemorrhagiam paralyticam possit, dubium non existit; sed tum morbus nullo modo amplius, habendus est melaena. Pari modo vomitus cruenti species nonnullae, causis topicis ortae, nunquam omnino huc pertinent, quas Haase ¹⁾ etiam melaenae adscribit. Caeterum autem fluxus sanguinis, etiam in hoc casu constituitur, aut secretionē (rarius in melaena vera, plerumque in vomitu cruento et in lienitide) aut diapedesi per venarum parietes, aut varictum rhexi; tum etiam effluxu per venarum ostia vel potius initia, ubi venarum divaricatio; usque ad initia processit. Id quidem praecipue in indurationibus organorum abdominis majorum, imprimis hepatis; statu in vena portae plethorico orto; visum: quo quidem in casu; ne sit paralytica haemorrhagia, energia ostiorum venarum valida satis esse debet, ut, abundantia sanguinis relativa evacuata et expansione sublata; ad circumferentiam se contrahere; et tum aliquantis per saltem officiis suis fungi possint. De hac re libentius in Spangenbergi transam sententiam, quam ut Haase hujus rei auctorem habeam; Spangenberg enim contendit, sanguinis arteriarum impetu in venas nimium impletas, antegresso, et inde rhexi vasorum orta, cum evacuatione sanguinis per vo-

1) Haase l. c.

mitum, demum motum venarum antiperistalticum institui. Nam difficillime contendas, hunc motum iam ex sola implectione nimia proficisci, cum haec sola, ad excitandos motus antiperistalticos etiam in nullo alio tubo corporis humani cylindrico, sufficiat. Si autem multae nobis observationes adsunt, in quibus ostia venarum, aegrotis talibus mortuis, in ventriculi parietibus aperta et extensa visa, nullo tamen modo dixeris, statum adfuisse eundem in vita; venis enim maxime in hoc morbo extensis, eo magis certe mortis paralysis universalis, etiam ad venarum ostia propagabitur, quae, impressu sanguinis in vasa nunc mortua facta, nunc etiam resistere nequeunt, et divaricentur necesse est. Attamen haec cum ita sint, progressum sanguinis in vena portae, motum eius peristalticum, quam maxime imperfectum, et impetum sanguinis ad hepar aut nimium, aut fere omnino inhibatum esse, varia bilis male conformatae symptomata nobis sunt testes. Ita symptoma excretionis bilis retentae, et potius secretionis bilis vitiosae adest constantissimum melaenae, ructus acidus; aut constitutio atrabilaria nobis apparet, ex sanguinis impetu nimio ad hepar, et inde imperfectae ejus in bilem commutatione, seu potius in sanguinem tantum atrabilarium conformatione, cum nimius ad hepar congestus sit. Unde sanguine tali in humorum massam recepto, aut status comparatur atrabilarius, aut bilis excretionis loco, sanguis ita modificatus, majori copia, per bilis ductum excretorium communem, et inde aut vomitu in melaena, aut per tractum intestinorum nomine fluxus he-

patici evacuatur. Cuius rei argumentum, in cadaveribus dissectis, materies talis in cystide fellea inventa, qualis vomitu eiecta erat. In quo casu etiam sententia Hippocratis: „μέλαινα λέγεται δε ἡ νόσος οὕτως ἀπὸ μέλαινης χολῆς συνιστάμενη“ optime probanda sit.

Exitus constitutionis plethorico-abdominalis relinquitur nobis adhuc unicus, fluxus hepaticus, medicis veteribus obscurus, nec non varie ab iis descriptus. Hippocrates et Celsus omnino de illo silentium habent, et Galenus primus nomine fluxus hepatici, evacuationem, loturae carnis similem describit, cuius sedes hepar. Dicit enim esse ¹⁾ „ἥπατος ἐκκρίσιν“ et causam proximam debilitatem et laxitatem hepatis designat, cum sibi animo hepar organon sanguinem comparans, fingeret. — Auctores post Galenum, et etiam recentiorum nonnulli, nomine fluxus hepatici effluvium ichorosum, exulceratione hepatis seu hepatitis ulceribus exortum, significant, quem quidem etiam casibus nonnullis cruentum esse posse, concedunt. Attamen multi nobis occurrunt loci tam in recentiorum, quam etiam veterum scriptis, quibus haud obscure Richterii sententiam invenimus expressam ²⁾ melaenam, fluxum hepaticum, nec non haemorrhoides esse morbos, quorum causa et natura eadem sit. Eadem fere dicit Bertholdi ³⁾ „flu-

1) Galen. de loc. affect. lib. VI. cap. II.

2) Richter I. c.

3) Bertholdi oper. med. part. II. cap. IV.

fluxus hepaticus adscribitur hepati, sed perperam, legibus enim anatomicis repugnat, provenit potius ex varis mesaraicis, ubi sanguis congestus, tandem membrana intestinorum rumpit.“ Porro Menz ¹⁾ dicit: „Bei Bluthäufungen in den Gefäßen des Gekröses und der Gedärme, besonders bei schwarzgallichten Stockungen, entsteht oft ein varicöser Zustand in diesen Theilen, es erfolgt Riss der Gefäße, und Ausfluss einer blutigen wässrigen Feuchtigkeit.“ Vogel ²⁾ dicit: „Man sieht, dass Subjecte mit Stockungen im Unterleibe, vorzüglich dem fluxus hepaticus unterworfen sind, Hypochondristen und Haemorrhoidarien“; porro: „Blutige Jauche von Geschwüren, eine diarrhoea saniosa ist nicht hierher zu rechnen.“ In commentariis inventionum theoriarum etc. ³⁾ conscriptionem fluxus hepatici legimus, in qua dictum, fluxum hepaticum praecipue observatum esse, in congestionibus sanguinis in arterias mesenterii. Porro legimus in commentariis iisdem: „Gehemmter Blutumlauf im System der Pfortader, und daher rührende Ueberfüllung desselben, wird die gewöhnlichste und vornehmste Veranlassung zum fluxus hepaticus seyn, und dann lässt sich leicht einsehn, wie durch Schloffheit und Erweiterung der Arterien-Enden, oder durch schwarzgallichte Verderbniss, durch Riss der Gefäße, Blut oder blutiges Serum ausgeleert wird.“ Haase ⁴⁾ di-

1) Menz dissertatio de varice interno.

2) Vogel l. c.

3) Journ. der Erfindungen und Theor. u. s. w. St. IV. S. 58, St. V. S. 22.

4) Haase l. c.

cit: „Die Leichenöffnungen geben verschiedene Resultate, wo Desorganisationen nicht vorhanden waren, fand man die Gefäße des Gekröses wie in der melaena ausgedehnt, mit Blut überfüllt, die Mündungen im Darmkanal sichtbar erweitert.“ Etiam Conradi ¹⁾ contendit, fluxum hepaticum non solum ex ulceribus hepatis prodire, sed etiam saepe congestionibus sanguinis in vasa duodeni, aut intestinorum tenuium in universum, constitui; sanguinem autem in hoc casu minori copia in intestina effundi, causis igitur similibus nasci quibus morbus niger et haemorrhoides excitentur. — Quae haemorrhagiae species, constitutione plethorico-abdominali exorta, jure et etiam a Vogel ²⁾ significatum, exacte discernenda, a diarrhoea quadam saniosa, cuius causa ulcera aut organorum abdominalis excoriationes esse possunt, ubi humor evacuatus magis ex ichore purulento consistere potest; effluxus autem prior aut sanguine puro, aut seroso, aut etiam atrabilario constat. Itaque secundum Haase ³⁾ species fluxus hepatici illae, a Richtero sine desorganisatione, seu ulceribus organorum abdominis observatae, verisimile melaenae species fuere, ad quas autem sine dubio fluxus hepaticus pertinet; qui scilicet effluvium est, eadem, qua melaena, causa emanans, loco tantum peculiari per quem exitum habet, a melaena distinctum, eodem igitur iure haemorrhoidum species appellari potest. Flu-

1) Conradi l. c.

2) Vogel l. c.

3) Haase l. c.

xum autem hepaticum nonnullis in casibus, effluxum sanguineum esse, ne Haase ¹⁾ quidem negat, dum praedispositionem, dicit, partim, ut in melaena nasci ex circulatione sanguinis laesa in abdomine, partim ex aliis vitiis organicis, stagnationibus et indurationibus cet. — Quas igitur bene species amabas distinguas: fluxum scilicet hepaticum, a diarrhoea saniosa, cum tam diversis affectionibus excitentur, et curandi methodus tam diversa adhibenda sit. — Fluxus hepaticus igitur ab egestionibus saniosis seu ichorosis bene distinctus, secundum auctorum, quos supra commemoravimus, dicta, positus est in congestionibus in vasa abdominalia, et in stagnationibus et infarctibus organorum abdominalium majorum. Nihil aliud igitur, quam speciem melaenae et haemorrhoidum significat, et vere videmur posse contendere, secundum variam corporis dispositionem, aut secundum diversas causas occasionales, congestiones abdominales et stagnationes, talem igitur constitutionem plethorico-abdominalem, cum symptomatibus omnibus, etiam diversis tractus intestinorum locis, exitum et diversas crises habere posse. Itaque, ubi sanguis congestus magis in regiones tractus intestinorum superiores, intestinorum membranam rumpit, effluxum etiam sub fluxu hepatici forma apparere potest. — Fluxu autem hocce affectiones constitutionis nostrae tenuiri, illumque periodicum esse posse, nullum est dubium, cum sanguis ex vasis abdominalibus ipsis nimie impletis, effundatur. — Caete-

1) Haase l. c.

rum autem, sanguinis effluxum pari modo movetur ut in melaena, rarius forsitan per secretionem arteriarum. Etiam si Haase contendit, fluxum hepaticum periodicum semper secretionem effici; hoc tamen certe, in omnibus casibus fiat, necesse non est. Ubi enim fluxus hepaticus semel in constitutione plethorico-abdominali observatus est, certe semper redit, nisi serius incidant melaena aut haemorrhoides; qualem casum Richter ¹⁾ observavit, in quo effluxiva haec sanguinea omnia alternatim incedebant. Ubi autem fluxus observatus est periodicus, congestiones, cum secretionem humorum, acivae sint semper, non necesse est, cum huius rei interpretationem etiam hoc modo facere possimus: venis nempe periodice intumescentibus et ruptis fluxum sanguinis perfecte typicum effici posse; quamquam enim sanguinis evacuationem temporis spatium quoddam sequatur, usque ad varices denuo formatas, quod jam de melaena memoratum.

A plurimis autoribus de fluxu hepatico plerumque contenditur, humorem effluxum loturac carniū similem esse, rarius sanguini puro; ubi autem atrabilarius sit humor, fluxum huiusce sanguinis pertinere ad melaenam. Quod quidem postremum sine dubio verum, ut jam supra memoratum, eo tantum casu, ubi symptoma melaenae pathognomonicum, et necessarium, vomitus cruentus, observatur; ubi autem vomitus deest, excretionem tales sanguinis atra-

1) Richter l. c.

bilarii, optimo jure fluxui hepatico adtribuere possumus, cum etiam caetera illius symptomata adsint. — Casus autem ille, ubi sanguis magis ex humore seroso constat, itaque carniū loturæ similis observabatur, in loco quodam in commentariis infra citatis *) declaratur ex leniori sanguinis impetu ad vasorum ostia, quæ etiam sententiā proxima vero esse videtur; porro in iisdem commentariis legimus; commotionibus et impetu sanguinis vehementiori, egestionem sanguinis puri produci.

Pauca nunc amplius addam, de constitutione plethorico-abdominali, rarius in conditione muliebri, nec non in dies crebrius, in viris junioribus ætatis nostræ observata, nonnulla etiam de curatione morbi non satis religiose adhibita,

Constitutio plethorico-abdominalis, imprimis autem fluxus hæmorrhoidalis, quamobrem in genere fleminino rarius observationi nostræ occurrat, declaratum haud difficile, constitutioni huic, in sexu feminino conformandæ, duab; præcipue causis obstantibus: primum mulierum mensibus; tum omnibus, quæ perniciosam morbum in viris excitent remotis, imprimis autem potulentis spirituosus. — Nam, etiamsi mulieres quaedam vitam agant dissolutam, et inde status corporis quidam constitutioni plethorico-abdominali simillimus conformatus sit, mox tamen mensibus secundum normam profluentibus,

*) Journ. der Erfindung und Theor. u. s. w. I, c.

resolvi potest morbus, dum congestiones ad inferiores corporis partes magis impetum faciunt. Quod autem cum non ita sit, et sanguis potius partes superiores versus aestuat, plerumque cum menstruatione turbata, melaenâ incidit, cum signis plethoræ abdominalis omnibus antecedentibus; quæ quidem melaenâ sæpius recurrens, tandem fluxu mensium ordinato, desinit. Similem quendam casum observandi occasionem in nosocomio nostro habui; in quo mulier innupta, constitutione robusta, plethorica, symptomatibus plethoræ abdominalis nonnullis prægressis, sanguinem haud parva copia evomit, et tum remediis resolventibus antiphlogisticis, nec non mensium incessu sanabatur: attamen septimanis nonnullis præterlapsis, eadem mulier pariter repente affecta, rediit, mensibus etiam inordinatis, et nunc quoque curatione simili, et mensium profluxu, relecta est. — Molimina hæmorrhoidalia verâ et hæmorrhoidum fluxus, certe, præcipue in corporis constitutione plethorica robusta, mensibus cessantibus, sæpius etiam in mulieribus, vita quoque dissoluta gesta, observabuntur. — Menstruatione etiam in graviditate cessante, et inde sanguinis congestionibus per uterum non decretis, sæpissime, præcipue in mulieribus plethoricis, varices eveniunt, nec non fluxus hæmorrhoidalis ipse. —

Causa autem ex qua affectio hæc, tam crebro viros ætatis nostræ juniores aggreditur, haud tenebris obductâ, sed certe posita est, in vitæ ratione, omnino a maiorum vitæ cultu abhorrenti. — Inter causas enim quæ imprimis

constitutionem plethorico-abdominalem constituerunt, notae sunt nobis, vita adsidendo acta, cibus et potus qui corpus incendunt, et intemperantia in venere, qua praecipue congestionibus, ad has corporis partes, locum damus. Vita autem hodie adsidendo eo crebrius peragitur, cum nunc eorum, qui litteris incumbunt, numerus, quam maxime crescat; unde indpes plerumque libris tota vita adsidendo, et strenue meditando, salutis spae, imo victui necessario consulere debeant; alii quidem altera ex parte, locupletes, quorum salutis bene consultum, luxui communi corrumpendos se dant, itaque cibis portionibusque, corpus incendunt, ceteraque beluatione, priores imo superent, citiusque eo perveniant; quibusdenique plerumque gratulamur, si constitutio plethorico abdominalis omnino exculsa etiam transierit in fluxum haemorrhoidalem. Sed constitutio plethorico-abdominalis etiam hereditate, ut jam supra commemoravimus acquisita esse potest, quo in casu, declinationes etiam mitiores a diaeta solita, motus et congestiones haemorrhoidales, etiam fluxum ipsum excitare possunt. — Constitutione nostra affectos autem, effluviis haemorrhoidalibus, ni, praecipue vitae ratione mutata, medicus opem attulerit, quammaxime adjuvari, malumque relevari, experientia notum, cum etiam casus graviores constitutionis plethorico-abdominalis magis ad acumen progressae, ejectionibus haemorrhoidalibus, non solum subleventur sed etiam sanentur ut experientia notum; itaque saepius aegrotum, haud raro etiam medicum in votis habere audies; utinam haemorrhoidum fluxus

appareat, quod optimum sit aegroti auxilium; beneficium naturae effluvia haemorrhoidalia certe sunt, atamen beneficium quam maxime suspiciosum. Ita optimo jure Stahl ¹⁾ dicit: „Interim etiam tam verum est, quam quod verissimum, quod etiam ipse fluxus haemorrhoidalis, si possit plane nunquam evenire, obtabilius hoc existat quam ut eveniat, nempe non evenient unquam nec haemorrhoides neque contentiones ad illas, si causa propter quam fluxus ille apparatur, prudenter et perite praecoccupari possit et praecidi.“ Ubi autem, quominus hoc modo agamus, impedimur, etiam fluxus haemorrhoidalis sine dubio iure erit in votis, et ad hunc casum si respicimus, salutarem etiam illum appellare possumus. Quoniam ejectiones haemorrhoidales per se nihil minus quam salutare sint, curationem tantum radicalem adjuvare saltem possunt, cum haemorrhoidum fluxum, periodus mittit, quaedam insequatur. Curationem autem radicalem, quam etiam Stahl ²⁾ nobis praescribit his verbis: primo imo princeps consultatio theapeutica esse debet. causam et occasiones omnium talium motuum et moliminum haemorrhagarum antevertere et praecoccupare“ saepius, pro dolor, omittunt haemorrhoidibus profluentibus, quia aegrotus iam sanatum se putat, et nunc se frangere seu nequit, seu non vult vitae rationem consuetam permutare, quod quidem maxime, ut curatio faustum habeat eventum, adjuvat. Quibus amplius accedit opi-

1) Stahl l. c. tr. I. p. 66.

2) Stahl l. c. tr. I. p. 59.

nio illa perniciosissima, eorum, qui sunt rudēs rerum medicarum, tanquam fluxu haemorrhoidali omnia, quae perniciosorum nimia corpori invecta sunt, averti possent, et intemperantia corpus in eo statu non iam vehementer afficiatur; praecipue cum initio aegroti observent; quoties luxuria diffluerint, e. g. ebriati fuerint, toties haemorrhoides fluentes se apperire, et vehementius effluere cum relevatione quadam temporaria aegroti; (unde etiam nominatio illa falsa „gildue Ader“ nomen deducit). In qua re aegroti fortasse medicorum, nonnullorum hunc morbum curandi ratione, confirmantur: Qui medici curationem radicalem non institunt; partim quia perperam intellexerint Hippocratis illud: „αἱμορροΐδας ἐνέοντι χειρίας ἢ μὴ μία φουλαρχεῖ κίνδυνος ὑδρωπα ἐπιγενέσθαι ἢ φέσσειν“; partim autem, cum fluxu haemorrhoidali iam ordinato, animo esse quam attento, provido ei cauto (quod in curatione radicali in hoc casu quam maxime necessarium sit) vereantur; vel etiam cum remedium princeps adhibere, scilicet vitae rationem permutare, impossibile quid, habeant; vel quod, tibi adhiberi possit remedium, non adhibent, ne nimis paedagogici et morosi videantur. Ubi autem in casu constitutionis nostrae mitiori quodam, medicus fluxum haemorrhoidalem remediis pellentibus, elicere studeret, quo facto contentus, tantum haemorrhoidum typum constantem et fixum redderet; minimum se vera aegroti detrimentum pararet; nam, silentio relinquam etiam haemorrhoidum fluxu aegroti atria morborum multiplicari, dum spectas ad fluxum suppressum, eiusque exitus

perniciosos; vix quidem enumerari possunt mala topica atque universalia, ex fluxu aucto et inveterato, enata! — Quae cum ita sint, ne tenuissimus quidem residebit scrupulus, quin semper animum ad curationem constitutionis plethorico-abdominalis radicalem advertamus; cautione quidem maiori, effluxu, qualiscumque sit, iam ordinato, ex hoc tamen etiam suppresso morbus quidam exortus (ut etiam Conradi contendit) bene curari potest, ita ut, haemorrhoides rursus appareant, non necesse sit. —

THESES DEFENDENDAE.

I.

Dantur morbi salutare.

II.

Hæmorrhagiæ morbi symptomata nec
vero morbus ipse.

III.

Nōn dantur morbi animæ.

IV.

Nullum inter inflammationem stheni-
cam et asthenicam discrimen.
